

Sezgin'in kanaatine göre Vâkıdî bu bilgileri, Dâvûd'un talebesi İbrâhîm b. Ebû Habîbe'nin rivayetiyle elde etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât: el-Kısmü'l-mütemmim*, s. 317; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 152; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 231; İbn Ebû Hâtim, *İle-lü'l-hadis*, Kahire 1343, s. 380; a.mlf., *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 408-409; İbn Hibbân, *es-Sikâi*, VI, 284; İbn Adî, *el-Kâmil*, III, 959-60; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 379-382; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, VI, 106; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 121-140*, s. 409-410; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, II, 5-6; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 32; III, 181-182; Sezgin, *GAS*, I, 285.

MUSTAFA ZEKİ TERZİ

DÂVÜD-i KARŞİ

(داود قارسی)

(ö. 1169/1756)

Çok yönlü

Osmanlı âlim ve müderrisi.

Aslen Karslı olup doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Döneminde Dâvûd-i Karsî veya Dâvud Efendi olarak tanınmıştır. Sonraları Kara Dâvud diye anılmışsa da bu kendisinden çok önce yaşamış olan Teftâzânî'nin talebesi Kara Dâvud (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1063) veya Dâvud b. Kemâl el-Kocevî el-İzmitî ile (ö. 948/1541) karıştırılmış olmasından kaynaklanmaktadır (bk. Taşköprizâde, s. 399-400; *Osmanlı Müellifleri*, I, 399). Bütün eserlerinin mukaddimesinde kendisini Dâvud b. Muhammed el-Karsî el-Hanefî şeklinde tanıtan Dâvud, temel medrese eğitimi Kars'ta o yörenin tanınmış zâhid ve âlimi Çolak Abdullah Efendi'den yaptı. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini ve mülâzemetini tamamladı. Akkirmânî'nin de mümeyyiz olarak bulunduğu ruûs imtihanında başarılı oldu. Bu imtihanda mümeyyizlerin kendisine sorduğu sorularla onun verdiği cevaplardan oluşan *Risâletü'l-imtihân*'ı Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadı (Kasıdecizâde, nr. 723/2, vr. 4^b-6^a). Osmanlı ilmiye geleneğine göre ruûs imtihanında başarılı olanlar taşra medreselerinden birine müderris olarak tayin edilirlse de kaynaklarda Dâvûd-i Karsî hakkında bu hususla ilgili bir bilginin bulunmamasından ve resmî makamlardan uzak kalarak zâhidâne bir hayat yaşamış olmasından hareketle onun böyle bir tayine yanaşmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Her ne kadar başta Âkîfzâde el-Amâsî olmak üzere (*el-Mecmû'*, vr. 138) Dâvûd-i Karsî'den bahseden bü-

tün kaynaklar, onun mülâzemetini tamamladıktan sonra Birgi'ye gittiğini kaydediyorsa da eserleri yazıldıkları yer ve tarihlere göre incelendiğinde Dâvud'un tahsilini tamamladıktan sonra Mısır'a gittiği, orada kısa bir süre içinde ilmî ehliyetini çevresine kabul ettirip ders vermeye başladığı ve daha ziyade öğrencilerinin ihtiyacı doğrultusunda eserler telif ettiği anlaşılar. Dâvûd-i Karsî'nin Mısır'dan ne zaman döndüğü kesin olarak belli değildir. Ancak Mısır'da iken telif ettiği bilinen eserlerinden ikisinin öğrencileri tarafından 1154 yılının ilk aylarında (1741'in ortaları) İstanbul'da istinsah edilmiş olmasını dikkate alarak 1153 yılının sonlarında (1741'in ilk ayları) İstanbul'a geldiğini söylemek mümkündür. Dâvûd-i Karsî bir süre sonra kendisine hayran olduğu ünlü Türk bilgini Birgivi'nin memleketi olan Birgi kasabasına giderek orada yerleşmiş ve Birgi Ulucami Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Daha sonra 1159 (1746) yılında Kıbrıs'a gittiği, bir müddet orada kalarak öğretim ve irşad faaliyetiyle meşgul olduğu, bu sırada kaleme aldığı bilinen eserlerinden anlaşılmaktadır. 1162 yılının ramazan bayramında (14-16 Eylül 1749) bir ziyaret amacıyla Lârende'de (Karaman) bulunduğu, orada yazdığı bir eserin ferâğ kaydından öğrenilmektedir.

Dâvûd-i Karsî Birgi Ulucami Medresesi'nde Arap dili ve edebiyatı, tefsir, hadis, kelâm, mantık, âdâbü'l-münâzara ve ilm-i mîkât gibi çok çeşitli alanlarda dersler verdi. Bir yandan öğrencilerini sağlam bir öğretim metoduyla yetiştirmeye çalışırken öte yandan adı geçen ilim dallarında Türkçe ve Arapça olarak pek çok eser telif etti. Dünya malına, makam ve mansıba değer vermeyerek zâhidâne bir hayat yaşamayı tercih etti; ilmi, takvâsı ve Ehl-i sünnet akîdesine bağlılığı ile talebelerinin ve muhitinin takdirini kazandı. Bazı eserlerinin muhtevasından, onun bâtinî fikirler karıştırılmış tasavvufî anlayışlarla mücadele ettiği, bunlara karşı Asr-ı saâdet'in ihsân* anlayışını savunduğu anlaşılmaktadır.

Hayatının son on beş yılını Birgi'de geçiren Dâvûd-i Karsî 1169 yılının son günlerinde (Ağustos 1756) bu kasabada vefat etti. Vasiyeti gereği Birgi'nin dışındaki bir tepe üzerinde medfun bulunan Birgivi'nin yanına gömüldü. Dâvûd-i Karsî'nin Ömer ve Osman adlı iki oğlunun bulunduğu, bunların eserlerinden bahsedilen bazı kaynaklardan öğrenilmekte-

dir (meselâ bk. *Osmanlı Müellifleri*, I, 309; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 659; *İzâhu'l-mekân*, I, 310).

Eserleri. İslâmî ilimlerin çeşitli dallarında kendisinden önce yazılmış, daha ziyade ders kitabı olarak kullanılan pek çok kitaba, özellikle talebelerinin bunlardan istifadesini kolaylaştırmak amacıyla şerh ve hâşiyeler yazan Dâvûd-i Karsî'nin eserlerini şu şekilde gruplandırarak mümkündür:

A) Tefsir-Kıraat. 1. *er-Risâletü'n-Nûriyye ve'l-mışkâtü'l-kudsîyye*. Nûr sûresinin 35. âyetinin tefsiri olup bazı müfrit tasavvuf ehline cevap olmak üzere kaleme aldığı bu eserin Süleymaniye Kütüphanesi ile (Hacı Mahmud Efendi, nr. 6383) Birgi Kütüphanesi'nde birer nüshası bulunmaktadır. Bursalı Mehmed Tâhir'in *Risâle fi't-tefsir* adıyla kaydettiği eser (*Osmanlı Müellifleri*, I, 309) muhtemelen bu risâledir. 2. *el-Fetħiyye fi beyâni'd-dâdi'l-ka'ıyye*. "Dad" harfinin telaffuzuyla ilgili küçük bir risâle olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası bulunmaktadır (Tekelioğlu, nr. 408/4; İbrâhîm Efendi, nr. 32/17). 3. *Tahrîrât ve takrîrât 'ale'l-besmele ve'l-hamdele ve's-şalâti ve's-selâmi'l-lafziyye*. Risâlenin Berlin'de bulunan nüshasının (bk. Ahlwardt, nr. 2281), muhtemelen öğrencilerinden olan Ali b. Ahmed b. Hacı Ali tarafından 1150 (1737) yılında istinsah edilmiş olmasından hareketle müellifin bu risâleyi Mısır'da kaleme aldığı söylenebilir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde de iki nüshası vardır (Tırnovalı, nr. 1412/10; Yazma Bağışlar, nr. 769/1). 4. *Şerhu'd-Dürri'l-yetîm*. Birgivi'nin tecvidle ilgili *ed-Dürri'l-yetîm* adlı Arapça eserinin şerhi olmalıdır (Manisa İl Halk Kütüphanesi, nr. 4559/3).

B) Hadis. *Şerhu Uşûli'l-hadis li'l-Birgivi*. Öğrencilerine *Şahîh-i Buhârî* okutmadan önce hadis usulüne dair bilgi vermek için Birgivi'nin konuyla ilgili olan Arapça risâlesini şerhetmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin çeşitli bölümlerindeki on yedi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki üç nüshasının yanı sıra dünyanın çeşitli kütüphanelerinde pek çok nüshası bulunan şerhin ayrıca birçok bas-kısı yapılmıştır (İstanbul 1272'de iki defa, 1275, 1288'de iki defa, 1293, 1298, 1312, 1314, 1326; Bulak 1303). Eser hem ilim erbabının hem de öğrencilerin ilgisini çekmiş, bu sebeple tercüme edilmiş ve üzerine hâşiyeler yazılmıştır. Galata kadılarından Babakaleli Abdülaziz Ahmed Efendi'nin *Mukarribü't-tâlibîn* adıyla

yaptığı Türkçe tercümesi yayımlanmıştır (İstanbul 1290). İstanbullu Şevket Mustafa Efendi'nin hâşiyesi (İstanbul 1298, 1321) ile Medine Mahmûdiye Medresesi müderrislerinden Yûsuf Şûkrî el-Harpûtî tarafından yazılan hâşiyeye de basılmıştır (İstanbul 1293; ayrıca bk. *Osmanlı Müellifleri*, I, 339).

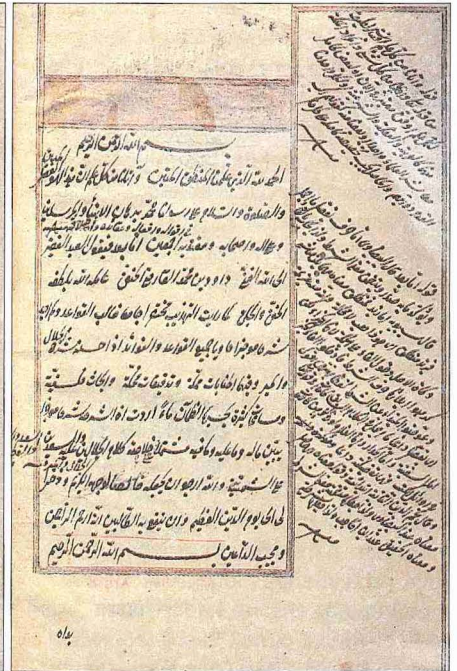
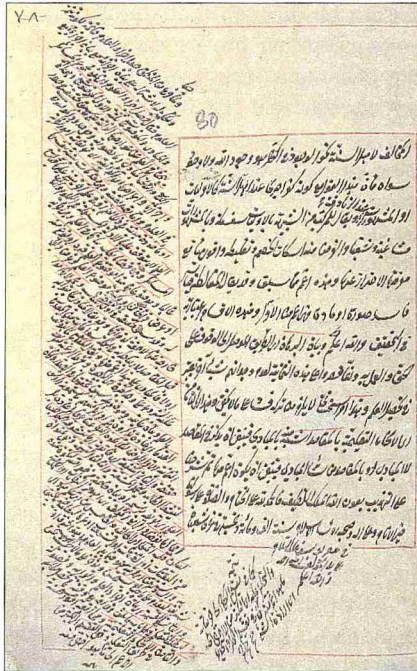
C) Kelâm. 1. *el-Şaşıdetü'n-nûniyye* şerhleri. Dâvûd-i Karsî, Hızır Bey'in (ö. 863/1459) kelâma dair ünlü eseri *el-Şaşıdetü'n-nûniyye*'ye biri Türkçe, diğeri Arapça iki şerh yazmıştır. Müellifin meşhur olan Arapça şerhinden başka Türkçe olarak da bir şerh kaleme almış olduğunun bilinmemesi bazı araştırmacıları yanılgıya düşürmektedir. Nitekim "Bratislava Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu"nu hazırlayan J. Blaškovič, bu kütüphanede bulunan Türkçe *Kasîde-i Nûniyye Şerhi*'nin (nr. 496) müterciminin bilinmediğini söyler. Türkçe şerhin Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunan nüshasının (nr. 3284/5) sonundaki kayda göre Dâvud Efendi bu şerhi 1158 (1745) yılında tamamlamıştır (Dobraca, I, 428). Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki (Kasîdecizâde, nr. 166; Hasan Hüsnü Paşa, nr. 1177/3), British Museum (Add., 5987 /II) ve Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'nde de (nr. 1101/2) birer nüshası mevcuttur. Müellif, *Şerhu'l-Şaşıdeti'n-nûniyyeti't-tevhîdiyye* adını taşıyan Arapça şerhini 1169 (1756) yılının sonlarında Birgi'de tamamlamıştır. Şerhin telifi sırasında aynı kasideye daha önce Hayâlî Çelebi tarafından yapılan şerhten de faydalanan, ancak zaman zaman bu eseri tenkit eden Karsî'nin ayrıca pek çok kaynağa da başvurduğu eserin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Çeşitli kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunan (Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 321; Rieu, *Catalogue*, s. 5^b-6^a; Ahlwardt, nr. 2003) şerhin ilk baskısı litografik olarak gerçekleştirilmiştir (İstanbul 1291). Bu baskının 20-26. sayfaları arasında yer alan kasidenin on üçüncü beytine ait açıklamalarda müellif, İslâm inancına aykırı hulûl ve ittihad fikirlerinin karıştığı Vücûdiyye, İttihâdiyye, Hulûliyye ve Zuhûriyye gibi batınî ve aşırı tasavvufî görüşleri tenkit ederek Mevlevîlik, Halvetîlik, Celvetîlik, Sa'diyye, Kâdiriyye ve Gülşenîyye gibi tarikatların da adı geçen dört ana görüşten türemiş olduğunu ileri sürdüğü için eserin Halil Efendizâde tarafından yaptırılan ikinci baskısında (İstanbul 1318) bu kısım metinden çıkarılmıştır (diğer baskıları için bk. Serkis, II, 1503). 2.

Şerh-i Âmentü billâh. Âmentü metni üzerine Mâtürîdî mezhebine göre yazılmış Türkçe bir şerh olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç (Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2174/2; Hasan Hüsnü Paşa, nr. 1177/4; Hacı Mahmud Efendi, nr. 1490/1), Köprülü (III. Kısım, nr. 250/1), Manisa İl Halk (nr. 5822/15) ve Saraybosna Gazi Hüsrev Bey (nr. 3284/6; bk. Dobraca, I, 429) kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır. 3. *Şerhu Kaşıdeti Bed'i'l-Emâlî*. Üşî'nin *el-Emâlî* adıyla bilinen akaide dair kasidesi üzerine yazdığı bu şerh konuyla ilgili kaynaklarda zikredilmemektedir. Eserin Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud Kütüphanesi ile (nr. 1431) Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde (nr. 3284/1) birer nüshası vardır (Dobraca, I, 428). 4. *Risâle fi beyâni mes'ele-ti'l-ihtiyârâtî'l-cüz'îyye ve'l-idrâkâtî'l-kalbiyye*. İnsana ait fiiller ve irade konularıyla ilgili olan bu risâlenin Süleymaniye Kütüphanesi'nin çeşitli bölümlerinde sekiz, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde iki (nr. 3129/1, 5950/2), Üsküdar Hacı Selim Ağa (nr. 1273/4) ve Köprülü (III. Kısım, nr. 720/3) kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır. Aynı risâlenin Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi ile (nr. 1102/7; bk. Dobraca, I, 472-473) Mısır Millî Kütüphanesi'nde de

(*Fihristü'l-kütübî'l-ʿArabiyye*, I, 182; *Fihristü'l-mahtûât*, I, 364) birer yazma nüshası mevcuttur. Risâle üzerine Silleli Osman Hamdi tarafından kaleme alınan hâşiyeye, Dâvûd-i Karsî'nin hal tercümesiyle birlikte bir mecmua içinde yayımlanmıştır (İstanbul 1312). Bursalı Mehmed Tâhir'in *Risâle fi beyâni'l-kazâ*' ve'l-kader adıyla Dâvûd-i Karsî'ye izâfe ettiği eser de (*Osmanlı Müellifleri*, I, 309) bu risâle olmalıdır.

D) Mantık. 1. *el-Mûcez fi şerhi Tehzîbi'l-mantık*. Teftâzânî'ye ait *Tehzîbü'l-mantık ve'l-kelâm*'ın birinci kısmının şerhidir. Dâvûd-i Karsî'nin, gerek *Tehzîbü'l-mantık*, gerekse Ali b. Ömer el-Kâtibî'nin yine mantıkla ilgili eş-*Semsiyye*'sine daha önce yazılmış olan şerhlerden de faydalananak tamamladığını belirttiği bu eserin müellif hattı nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (III. Kısım, nr. 325). Eserin başka bir nüshası Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'ndedir (nr. 140/1). Âkifzâde el-Amâsî'nin *Hâşiyetü't-Tehzîb* adıyla kaydettiği eser de (*el-Mecmûʿ*, vr. 138) muhtemelen bu şerhtir. 2. *Tekmile li-Tehzîbi'l-mantık*. *Tehzîb*'in birinci kısmının özetine bazı tamamlayıcı bilgilerin eklenmesiyle oluşmuş yeni bir mantık metnidir. Müellifin 1150 (1737) yılın-

Dâvûd-i Karsî'nin *el-Mûcez fi şerhi Tehzîbi'l-mantık* adlı eserinin müellif hattı nüshasının ilk ve son sayfaları (Köprülü Ktp., nr. 325)

da tamamladığı bu eseri Brockelmann *Mülahhasu Tehzibi'l-mantık* adıyla kaydetmektedir (GAL Suppl., II, 304). Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç (Kasîdecizâde, nr. 708/2; Çelebi Abdullah Efendi, nr. 48/1; Yazma Başlıklar, nr. 258), Ezher Kütüphanesi'nde (*Fihrisü'l-mektebeti'l-Ezheriyye*, III, 421) bir nüshası bulunmaktadır. Dâvûd-i Karsî *Tekmile*'ye, yukarıda adı geçen *el-Mûcez* adlı eserini özetlemek suretiyle bir de şerh yazmıştır. 1 Receb 1152'de (4 Ekim 1739) tamamladığı, *Şerhu Tekmile't-Tehzib fi'l-mantık* adını taşıyan bu eser bazı kaynaklarda *Hâşîye 'alâ Şerhi'l-Gelenbevi li Tehzibi'l-mantık* adıyla anılmışsa da (meselâ bk. *Hediyetü'l-ârifin*, I, 363; Kehlâle, IV, 142) Dâvûd-i Karsî'nin Gelenbevi'den (ö. 1205/1790) önce vefat etmiş olması bu tesbitin yanlış olduğunu göstermektedir. Şerhin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki pek çok nüshası yanında (meselâ bk. Kasîdecizâde, nr. 708/1) Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud Kütüphanesi ile (nr. 1128), Ezher (*Fihrisü'l-mektebeti'l-Ezheriyye*, III, 421), Bratislava (Petracek v.dğr., nr. 237) ve Princeton Üniversitesi (Mach, nr. 3254) kütüphanelerinde de birer nüshası bulunmaktadır. 3. *Şerhu'l-İsâgüci fi'l-mantık*. Esîrüddin el-Ebherî'ye ait muhtasar mantık metninin şerhidir. Müellif bu şerhi, Kıbrıs'ta bulunduğu 1159 (1746) yılında çok kısa bir süre içinde yazdığını belirtir. Şerhin Köprülü Kütüphanesi'ndeki 1159 (1746) tarihli nüshası (III. Kısım, nr. 321) muhtemelen müellif hattıdır. Eserin Beyazıt Devlet (nr. 3129/3) ve Saraybosna Gazi Hüsrev Bey (nr. 5285/2; bk. Dobraca, I, 244) kütüphanelerinde de birer nüsha-

sı vardır (eserin diğer nüshaları için bk. Brockelmann, GAL Suppl., I, 843). 4. *el-İsâgüci'l-cedid ve'd-dürri'l-ferid*. Bu eseri de Kıbrıs'ta bulunduğu sırada *el-İsâgüci*'den esinlenip yeni bir mantık metni olarak telif etmiştir. Eserin Hacı Selim Ağa (nr. 1273/11), Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud (nr. 204/1 ve 1636/2) ve Princeton Üniversitesi (bk. Mach, nr. 3190) kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır. Bu yeni mantık metnini, Kıbrıs'tan Birgi'ye döndükten sonra *eş-Şerhu'l-cedid 'ale'l-İsâgüci'l-cedid* adıyla şerhetmiş ve bu eserin ferâğ kaydına Birgivi ile beraber haşrolma dileğini eklemiştir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi ile (İzmir, nr. 830/3) Akhisar Zeynelzâde Kütüphanesi'nde (nr. 156/8) birer nüshası bulunmaktadır. Silileli Osman Hamdi bu şerh ile *Şerhu'l-İsâgüci*'yi birbirine karıştırdığından eserin telif tarihini 1169 (1755) olarak vermiştir. 5. *Şerhu'r-Risâle fi'l-kaziyye ve eczâ'ihâ*. Müellifin Lârende'de bulunduğu 1162 yılının ramazan bayramında (14-16 Eylül 1749), yörenin hayatta bulunan âlimlerinden Ebû Saîd el-Hâdimî'nin mantığın önerme bahsiyle ilgili *er-Risâle fi'l-kaziyye ve eczâ'ihâ* adlı eserine yazdığı şerhtir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası bulunmaktadır (Çelebi Abdullah Efendi, nr. 392/26; Tınovalı, nr. 1325).

E) *Cedel ve Münâzara. Tezkire li-vezâ'ifi'l-bahhâşîn*. Dâvûd-i Karsî, ilmî tartışmaya dayalı İslâmî ilimlerin metodolojisi durumundaki cedel ve münâzara ya dair olan bu eserini 1152 (1739) yılında yazmıştır. Saçaklızâde Mehmed'in konuyla ilgili *Takrîrü'l-kavânin* adlı eserinin özeti ve Hüseyin Antâkî'nin aynı konuyu ele alan *el-Hüseyniyye*'sinden seçilmiş bazı kısımların da buna eklenmesiyle oluşan eser, bir kısım bibliyografik kaynaklarda *Âdâbü'l-Karşı* adıyla kaydedilir (*İzâhu'l-meknûn*, I, 3). Brockelmann ise bu kitabı *Muhtasarı Takrîri'l-kavânin* (GAL, II, 487, 582) ve *Mülahhasu Takrîri'l-kavânin* (GAL Suppl., II, 498) adlarıyla iki ayrı yerde vermektedir. Eserin Mısır Millî Kütüphanesi'nde bulunduğu belirtilen (*Fihristü'l-kütübi'l-Arabiyye*, II, 271; Zirikli, II, 334) nüshasının müellif hattı olması muhtemeldir. Dâvûd-ı Karsî eserini 1152 Receb ayı ortalarında (Ekim 1739) *Şerhu't-Tezkire li-vezâ'ifi'l-bahhâşîn* adıyla şerhetmiştir. Bu şerhin Süleymaniye Kütüphanesi'nin çeşitli bölümlerinde bulunan altı nüshasından başka Beyazıt Devlet (nr. 3129/2), Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud

(nr. 204/2), Mısır Millî Kütüphanesi (*Fihrisü'l-mahtûât*, II, 19), ile Bratislava (Petracek v.dğr. nr. 278) ve Princeton Üniversitesi (Mach, nr. 3408) kütüphanelerinde de birer nüshası vardır.

F) Arap Dili ve Edebiyatı. 1. *Şerhu'l-Emsileti'l-muhtelifa fi's-şarf*. Bu şerhi, Mısır'daki müderrisliği sırasında Arapça öğretiminde yabancılar için uygulanan metottan farklı bir usul uygulamak amacıyla kaleme almıştır. Eser Brockelmann tarafından yanlışlıkla Muslihuddin Sürûrî'nin *Şerhu'l-Emsile*'sinin bir hâşiyesi olarak kaydedilir (GAL, II, 579, 582; Suppl., II, 498, 650). Şerhin Süleymaniye (Esad Efendi, nr. 3123/4; Fâtih, nr. 5354/3; Hacı Mahmud Efendi, nr. 6091; Yozgat, nr. 507/5), Beyazıt Devlet (nr. 6613/2), Berlin (Ahlwardt, nr. 6821) ve Hersek Mostar (Hasandediç, nr. 297/11) kütüphanelerinde mevcut pek çok yazma nüshası yanında İstanbul'da çeşitli tarihlerde yapılmış birçok baskısı da bulunmaktadır (1263, 1272, 1273, 1274, 1281, 1291, 1301, 1304). Dâvûd-i Karsî Birgi'de bulunduğu sırada aynı esere bir de Türkçe şerh yazmıştır. Bu şerhin de Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki (Esad Efendi, nr. 3123/3; Fâtih, nr. 5354/1), Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde üç (nr. 6613/1, 6512/4, 6763/2), Lefkoşe'de Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'nde bir nüshası (nr. 450/4) mevcuttur. Ayrıca Arapça şerhin baskılarının kenarında yayımlanmıştır. 2. *Şerhu'l-Binâ*. Müellifi meçhul *el-Binâ* adlı temel sarf metni üzerine yazılmış olan bu şerhin bilinen tek nüshası Lefkoşe'de Selimiye Camii Kütüphanesi'ndedir (nr. 99/2). 3. *Şerhu İzhârî'l-esrâr*. Birgivi'nin nahve dair meşhur eserinin şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan 1175 (1761) tarihli nüshası (Fâtih, nr. 4933/1), şârihin talebelerinden Süleyman b. Yûsuf tarafından istinsah edilmiştir. 4. *Şerhu'l-Avâmil*. Yine Birgivi'ye ait *el-Avâmil* adlı muhtasar nahiv risâlesinin şerhi olup Süleymaniye (Fâtih, nr. 4933/2), Saraybosna Gazi Hüsrev Bey (nr. 3285/3, bk. Dobraca, I, 244) ve Lefkoşe Selimiye Camii (nr. 176) kütüphanelerinde birer nüshası vardır. 5. *Muhtârü Muhtârî's-Şihâh*. İsmâil b. Hammâd el-Cevherî'ye ait olup *eş-Şihâh* diye tanınan *Tâcü'l-luğa* adlı Arapça sözlük üzerinde Muhammed b. Ebû Bekir er-Râzî tarafından *Muhtârü's-Şihâh* adıyla yapılmış ihtisar çalışmasının yeni bir ayıklama ile daha da kısaltılmış şeklidir. Eser, öğrencilerin kullanımı kolay bir sözlüğe sahip olmalarını amaçlayan bir çalışma niteliğindedir. Sözlüğün 1151 (1738) yılında

Dâvûd-i Karsî'nin *Şerhu'l-İsâgüci fi'l-mantık* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Köprülü Ktp., nr. 321)

tamamlanmış müellif hattı nüshası British Museum'da (Or., nr. 4185/1) bulunmaktadır (Rieu, *Suppl.*, nr. 852; Brockelmann, *GAL*, II, 582; *Suppl.*, I, 197). 6. *Şerhu'r-Risâleti'l-Endelüsiyye fi'l-'arûz*. 1155 (1742) yılında yazılan ve Ebû'l-Ceyş el-Ensârî el-Endelûsî'ye ait *Kitâbü'l-'Arûz*'un şerhi olan bu eserin Süleymaniye (Fâtih, nr. 5349/6), Wien (nr. 223) ve Princeton Üniversitesi (Mach, nr. 3833) kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır (ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, I, 378; II, 582; *Suppl.*, I, 544).

G) **İlm-i Mîkât.** Dâvûd-i Karsî'nin kubenin tayini ve ibadet vakitlerinin belirlenmesiyle ilgili iki risâleye de şerh yazdığı tesbit edilmiştir. 1. *Şerhu'r-Risâleti'l-fethiyye fi'l-'a'mâlî'l-ceybiyye*. Bedreddin el-Mardîni'nin konuyla ilgili eserinin şerhidir. 1162 (1749) yılından önce yazdığı bu eserin Süleymaniye (Lâleli, nr. 2761/4), Balıkesir İl Halk (nr. 1069/2) kütüphaneleriyle Mısır Millî Kütüphanesi'nde (Tal'at, Mecmûalar, 366/1; bk. King, I, 552; II, 504) nüshaları bulunmaktadır. 2. *Şerhu Risâle fi'l-'amel bi'r-rub' el-mevsûm bi'l-mukantârât*. İbnü'l-Mecdi'ye ait risâlenin şerhi olup 15 Zilhicce 1154 (21 Şubat 1742) tarihli müellif nüshası Gotha'da bulunmaktadır (Pertsch, III, nr. 1418). Eserin Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'nde de (nr. 1069/2) sonu eksik bir nüshası vardır.

Bunlardan başka Dâvûd-ı Karsî'nin, *Takrîrât-ı Dâvûd Efendi* olarak da bilinen, kendisinin çeşitli ilim dallarıyla ilgili Arapça ve Türkçe bazı not ve takrirlerinin bulunduğu, otuz üç ana başlık ihtiva eden *Ma'lûmât* adlı bir eseri de vardır. *Ma'lûmât*'ın Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç (Kasîdecizâde, nr. 664/3; Fâtih, nr. 5349/5; Denizli, nr. 402/2), Köprülü (III. Kısım, nr. 705/39) ve Saraybosna Gazi Hüsrev Bey (nr. 672/9; bk. Dobraca, I, 504) kütüphanelerinde birer nüshası bulunmaktadır.

Dâvûd-i Karsî'ye kütüphane ve kataloglarda nüshaları bulunamayan şu eserler de nisbet edilmiştir: *Mecma'u'l-bah-reyn fi tefsiri'l-Kur'an*, *Hulâsatü'l-havâşi 'alâ Tefsiri'l-Kâdi el-Beyzâvî, Risâle fi tavzihi'l-mukaddimâti'l-erba'a*, *Ta'likât 'alâ kavlihi te'âlâ "Ma nensah min âyetin"* (Âkifzâde el-Amâsî, vr. 138), Türkçe *Şerh-i Tarikat-i Muhammediyye* (Silleli Osman Hamdi, s. 11).

Silleli Osman Hamdi tarafından Dâvûd-i Karsî'ye izâfe edilen (a.g.e., s. 11) *Şerhu's-Şemsiyye fi'l-manâhik* adlı eser, umumiyetle Dâvûd-i Karsî ile karıştırılan Kara Dâvud'a ait olup tam adı *Hâşiyetü*

Küçük 'alâ Şerhi's-Şemsiyye'dir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1063; Voorhoeve, s. 311). Âkifzâde el-Amâsî de ona *Şerhu'd-De-lâil* adlı bir eser nisbet etmiştir (*el-Mecmû'*, vr. 138). Ancak bu Türkçe *Delâilü'l-hayrât* şerhinin müellifi, Dâvûd-i Karsî ile yakınlığı bulunmayan ve 1170'te (1756) vefat eden Karadâvudzâde Şeyh Mehmed Efendi'dir (*Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 331, *İzâhu'l-meknûn*, I, 340; *Osmanlı Müellifleri*, I, 399). Bursalı Mehmed Tâhir tarafından (a.g.e., I, 399) Dâvûd-i Karsî'nin eserleri arasında zikredilen ve Köprülü Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunan (III. Kısım, nr. 58) *Şerhu'l-Menâr fi'l-uşûl* adlı eserin de ona değil Kara Dâvud'a veya Dâvûd b. Kemâl el-Kocevî'ye ait olması ihtimali daha kuvvetlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprizâde, eş-Şekâ'îk, s. 399-400; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1063; Âkifzâde el-Amâsî, *el-Mecmû' fi'l-meshâd ve'l-mesmû'*, Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 2527, vr. 138; Silleli Osman Hamdi, "Terceme-i Müellif" (Dâvûd-i Karsî, *Risâle fi beyâni mes'ele'ti'l-ihtiyârât-i-cüz'iyye ve'l-id-râkât-i-kalbiyye* içinde), İstanbul 1312, s. 11; *Osmanlı Müellifleri*, I, 309, 338-339, 384, 399; II, 57; Serkis, *Mu'cem*, I, 861; II, 1503, 1525; Brockelmann, *GAL*, I, 378; II, 487, 579, 582, 584; *Suppl.*, I, 197, 544, 843; II, 304, 321, 437, 498, 564, 650, 654; *İzâhu'l-meknûn*, I, 3, 310, 340; II, 233; *Hediyetü'l-'ârifîn*, I, 363, 659; II, 331, 458, 570; Flügel, *Handschriften*, nr. 223; Pertsch, *Gotha*, III, nr. 1418; Ahlwardt, *Verzeichniss*, nr. 2003, 2281, 6821; Rieu, *Catalogue*, s. 5^b-6^b; a.mlf., *Suppl.*, nr. 852; *Fihristü'l-kütübi'l-'Arabîyyeti'l-mahfûza bi'l-kütübhaneti'l-Hidviyye*, Kahire 1308-10, I, 182, 224; II, 24, 31, 271; VII/2, s. 599; *Fihristü'l-hizâneti'l-Tey-mâriyye*, Kahire 1367-69/1948-50, II, 85; III, 240; *Fihristü'l-mektebeti'l-Ezheriyye*, Kahire 1369/1950, III, 421; M. E. Tales, *el-Keşşâf 'an mahfûzâti hazâ'ini kütübî'l-evkâf*, Bağdad 1372/1953, s. 305; Fuâd Seyyid, *Dârü'l-Kütübî'l-Mişriyye*, *Fihristü'l-mahfûzât I: Muştalahu'l-hadîs*, Kahire 1375/1956, s. 245-246; a.mlf., *Fihristü'l-mahfûzât*, Kahire 1380-83/1961-63, I, 364; II, 19; P. Voorhoeve, *Handlist of Arabic Manuscripts*, Leiden 1957, s. 311; Ziriklî, II, 334; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, IV, 142; K. Petracek v.dğr., *Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitäts-bibliothek in Bratislava*, Bratislava 1961, nr. 237, 278, 496; Karatay, *Arapça Yazmalar*, II, 11-12; K. Dobraca, *Katalog Arapskih, Turskih i Perzijskih Rukopisa*, Sarajevo 1963-79, I, 122, 243-244, 428-429, 472-473, 504; R. Mach, *Catalogue of Arabic Manuscripts in the Garrett Collection Princeton University Library*, Princeton-New Jersey 1977, nr. 559, 3190, 3254, 3408, 3833; Hivzija Hasandedić, *Katalog Arapskih, Turkskih i Persijskih Rukopisa*, Mostar 1977, nr. 297/10-11; D. A. King, *Fihristü'l-mahfûzât I: 'Ilmiyyeti'l-mahfûza bi-Dârü'l-Kütübî'l-Mişriyye*, Kahire 1981-86, I, 552; II, 504; Şeşen, *Fihristü mahfûzât*, III, 33, 117, 153, 154, 333, 361.

CEMİL AKPINAR

DÂVÜD-i KAYSERİ

(داود قيسرى)

(ö. 751/1350)

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde yaşayan mutasavvıf ve ilk Osmanlı müderrisi.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Kaynaklar, hocaları arasında gösterilen Kadı Sirâceddin el-Urmevî'nin Kayseri'den Konya'ya başkadi olarak tayin edildiği 1273'te Dâvûd-i Kayserî'nin on iki on beş yaşları arasında olduğunu bildirdiklerine göre 1260 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Bazı eserlerde Karaman'da dünyaya geldiği kaydedilmekle birlikte (Brockelmann, *GAL*, II, 299) çoğunda doğum yeri olarak Kayseri gösterilmiştir. Nitekim kendisi de nisbesini "er-Rûmî el-Kayserî" şeklinde verir. Dâvûd-i Kayserî'den söz eden çağdaş yazarlar onun Türk olduğunu belirtirken H. Corbin hiçbir delil göstermeden onu İranlı bir mutasavvıf ve filozof olarak tanıtır (*Histoire de la philosophie islamique*, III, 1289). Öte yandan aynı yazar bir başka eserinde Kayseri'de doğduğunu ve Anadolu kökenli olduğunu söyler (*Corps spirituel et terre céleste*, s. 139).

Dâvûd-i Kayserî tahsil hayatına Kayseri'de başladı. Dinî ve naklî ilimleri öğrendikten sonra özellikle dinî ilimlerde bilgisini arttırmak için Mısır'a gitti. Mısır'a ne zaman gittiği, orada ne kadar kaldığı, kimlerden ders aldığı ve ne zaman Anadolu'ya döndüğü belli değildir. Bazı kaynaklar onun Sadreddin Konevî'nin öğrencisi olduğunu kaydedenlerse de bunun doğru olması mümkün değildir. Çünkü Dâvûd-i Kayserî'nin tahsil için Konya'ya gittiğine dair hiçbir rivayet yoktur. Ayrıca Konevî'nin öldüğü tarihten (1274) bir yıl önce Konya'ya tayin edilen hocası Urmevî ile buraya gelmiş olsa bile bu yıllarda çok genç yaşta olduğundan tasavvufu ilgisi olmaması gerekir. Yine bazı kaynaklar, onun Mısır dönüşü Kayseri'ye değil Bursa'ya gittiğini kaydederse de (Kefevî, vr. 192^a) bu konuda kesin bilgi yoktur.

Dâvûd-i Kayserî, Sadreddin Konevî'den tasavvuf öğrenmek için Konya'ya gelen ve onun ölümünden önce Anadolu'dan ayrıldığı bilinen, tasavvuf yolunda üstadı olduğunu söylediği Abdürrez-zâk el-Kâşânî ile (ö. 1329) muhtemelen İran'ın Sâve şehrinde tanıştı. Orhan Gazi, 1336 yılında inşaatı biten İznik'teki